

ЗОБОВ'ЯЗАННЯ ПРИВАТНИХ ОХОРОННИХ ТА ВІЙСЬКОВИХ КОМПАНІЙ У СФЕРІ ПРАВ ЛЮДИНИ: ОГЛЯД СУЧАСНОЇ ПРАВОВОЇ РАМКИ ТА ПРАКТИК

Вступ

Поняття “приватизація війни” (“privatization of war”¹), “приватизація сили” (“privatization of force”²), “приватизація насильства” чи “висхідне насильство” (“privatization of violence” and “bottom-up violence”³) уже щонайменше три десятиліття не є новими для світу. Ці поняття стали відображенням таких процесів, як аутсорс державних функцій у сфері оборони, скорочення регулярних збройних сил у країнах; заміщення традиційних міждержавних війн із чіткими лініями фронту збройними конфліктами низької інтенсивності, з використанням легкої зброї та інших незбройних способів, що отримало назву “гібридна війна.”⁴ У цих умовах зросла роль приватних військових та охоронних компаній (далі – ПВОК), з якими уряди держав, а також міжнародні організації укладають не тільки угоди про надання технічних, логістичних та інших послуг з метою допомоги регулярним збройним силам у війнах, а й для проведення бойових операцій з використанням зброї. Як зазначає П. Сінгер, відтоді як ринкова економіка стала фактично “міжнародною моделлю ефективної державної та бізнесової діяльності,” держави стали звертатися до неї і при прийнятті рішення як про організацію збирання сміття, так і у сфері безпеки й оборони.⁵

* Катерина Олександрівна Буряковська, кандидатка юридичних наук, асистентка кафедри теорії і філософії права, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Україна.

Kateryna Buriakovska, Candidate of Legal Sciences, Assistant at the Department of Theory and Philosophy of Law, Yaroslav Mudryi National Law University, Ukraine.

e-mail: k.o.buryakovska@nlu.edu.ua

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8342-157X>

¹ Robert Mandel, *Armies without States: The Privatization of Security* (Boulder & London: Lynne Rienner Publishers, 2002).

² Joakim Berndtsson, *The Privatisation of Security and State Control of Force: Changes, Challenges and the Case of Iraq* (PhD diss., University of Gothenburg, 2009).

³ Herbert, Wulf, “The Privatization of Violence: A Challenge to State-Building and the Monopoly on Force,” *The Brown Journal of World Affairs* 18, no. 1 (2011): 137–49.

⁴ PACE Resolution 2217, *Legal Challenges Related to Hybrid War and Human Rights Obligations* (2018), accessed March 28, 2021, <https://pace.coe.int/en/files/24762/html>.

⁵ *Corporate Warriors: The Rise of the Privatized Military Industry*, ed. P. W. Singer (Ithaca, NY: Cornell University Press, 2003).

За оцінками дослідників, у 2018 р. глобальний обсяг ринку приватних військових послуг становив 174 981 млн доларів США, і очікується, що він досягне 239 814 млн доларів США до кінця 2025 р., а сукупний приріст доходів у цій галузі (CAGR) становитиме 4,41% протягом 2019–2025 рр.⁶ Кількість нових компаній зростає із кожним роком, як і кількість осіб, працевлаштованих у них. Наприклад, китайська галузь приватної охорони стала нараховувати 5–8 тис. компаній, в яких працює близько 2 млн людей.⁷

Діяльність ПВОК є предметом активних наукових, експертних і політичних дискусій у межах міжнародного гуманітарного права, права прав людини, а також із точки зору державного управління та вчення про безпеку. Так, висловлюється думка про те, що використання приватних компаній у військових цілях суперечить основам теорії справедливої війни, зокрема принципу правильного (належного) наміру, принципу оголошення війни легітимною владою, а також принципу *jus in bello* щодо розмежування комбатантів і некомбатантів, що є часто доволі проблематичним щодо персоналу ПВОК.⁸ Парадокс полягає у тому, що в ситуаціях збройних конфліктів приватні військові компанії укладають контракти як цивільні суб'єкти, але виконують умови цих контрактів, будучи озброєними й одягненими у військову форму, і це створює плутанину у питаннях безпосередньої участі працівників цих компаній у бойових діях і відповідальності, та створює загрози захисту цивільних осіб.⁹ З цієї точки зору найбільш резонансний випадок стався у 2007 р., коли підрядники приватної військової компанії “Blackwater” (zareestrovana u SSHA, i zdійsnjuvala vійсьkovu operacіju v Іраку), відкрили вогонь у центральному сквері Багдаду, внаслідок чого загинули сімнадцять мирних жителів і десятки постраждали. Посилання на самооборону американські слідчі відкинули, та довели, що постріли були зроблені без провокації. У 2020 р. підрядники “Blackwater” були помиловані Президентом США Дональдом Трампом, що експерти ООН назвали “приниженням правосуддя, жертв стрілянини та їхніх сімей.”¹⁰

У статті зроблена спроба висвітлити проблематику потенційних загроз діяльності приватних військових та охоронних компаній для прав людини і стан сучасної правової рамки, яка визначає зобов'язання ПВОК у сфері прав людини. Це вельми актуально для

⁶ International Convention Against the Recruitment, Use, Financing and Training of Mercenaries (UN, New York, 4 December 1989).

⁷ Recap of the Seventh Annual General Assembly. Press-release, 06 January 2021, accessed March 28, 2021, <https://icoca.ch/2021/01/06/recap-of-the-seventh-annual-general-assembly/>.

⁸ James Pattison, “Just War Theory and the Privatization of Military Force,” *Ethics & International Affairs* 22, no. 2 (2008): 143–62.

⁹ UN Working Group on the Use of Mercenaries, José L. Gómez del Prado, Impact in Human Rights of Private Military and Security Companies' Activities, accessed March 28, 2021, <http://www.privatesecurityregulation.net/files/Impact%20in%20Human%20Rights%20of%20Private%20Military%20and%20Security%20Companies%27%20Activities.pdf>.

¹⁰ “US Pardons Blackwater Guards: An ‘Affront to Justice’ – UN Experts,” UN News, December 30, 2020, <https://news.un.org/en/story/2020/12/1081152>.

Україні й українського читача з декількох різнопланових причин. По-перше, на сході України триває збройний конфлікт та окупація Криму, і у цих подіях, за попередніми даними, використовувалися приватні військові компанії, які причетні до порушень прав людини у цих регіонах. По-друге, нещодавно до Верховної Ради України внесено законопроект “Про військово-консалтингову діяльність,”¹¹ який у редакції станом на 25 березня 2021 р. виглядає абсолютно нечутливим до прав людини та суперечить Керівному принципам ООН щодо бізнесу і прав людини, згідно з яким “держави повинні чітко заявити свої очікування щодо дотримання прав людини всіма бізнес-структурами, які доміліцьовані на їхній території та/або перебувають у межах їхньої юрисдикції, у діяльності таких структур.”

На сторінках українських фахових видань небагато уваги присвячено корпоративній соціальній відповідальності ПВОК, натомість в опублікованих працях таких авторів, як Іван Аблазов, Костянтин Громовенко, Наталя Матюхіна, Андрій Сачаво, та акцент здебільшого зроблений на організаційних аспектах діяльності та місці ПВОК у сучасному безпековому дискурсі.¹² Водночас англійська література дуже багата на правові та міждисциплінарні дослідження щодо відповідальності й підзвітності ПВОК у сфері прав людини; наявний величезний перелік експертних матеріалів за цією темою, що є особливо важливим для розуміння розвитку стандартів діяльності ПВОК.

I. Огляд міжнародно-правової рамки для приватної та охоронної діяльності

Довгий час відсутність конкретного розуміння, що таке “приватні військові” та “приватні військові компанії” відкривало можливості для маніпуляцій на кшталт тих, якими виправдовувалися контактори “Blackwater” (використання зброї для самооборони), що узаконювало насильство та порушення прав людини такими компаніями. Це також доповнювалося тим, що такі компанії часто сприймалися як найманці (англ. – mercenaries), які заборонені міжнародним гуманітарним правом (ст. 47 Додаткового Протоколу до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 р., що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), від 8 червня 1977 р.), а також Міжнародною конвенцією ООН про вербування, використання,

¹¹ Проект Закону “Про військово-консалтингову діяльність” № 3005 від 04.02.2020, https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68041.

¹² Андрій Сачаво, “Адміністративно-правові основи діяльності приватних охоронних структур та їх взаємодія з ОВС України” (Дис... канд. юрид. наук, Національна академія внутрішніх справ, 2004); Наталя Матюхіна, “Приватизація безпекової функції держави: сутність та окремі проблеми,” в *Сучасний стан та перспективи розвитку сектору безпеки України: публічно-приватні аспекти* (2015), 51; Костянтин Громовенко, “Генеזה доктрини міжнародного права щодо міжнародно-правового регулювання діяльності недержавних акторів у охоронній та військовій сфері,” *Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України* 5 (2015); Іван Аблазов, “Приватні військові компанії у сфері національної безпеки,” в *Історія, сучасність та перспективи розвитку Державної прикордонної служби України та охорони державного кордону* (2015), 72–74.

фінансування та навчання найманців 1989 р.¹³ На відміну від найманців, які також надають урядам, повстанським групам та всім, хто забажає, військові та безпекові послуги за гроші, ПВОК відрізняються тим, що вони є офіційно зареєстрованими підприємствами (у своїй більшості великими¹⁴), високоорганізованими та надають професійні послуги широкого спектру.

Документ Монтре

У 2008 р., після кількох дипломатичних ініціатив, розпочатих з метою з'ясування того, якою є і яка повинна бути роль ПВОК у збройних конфліктах, у межах спільної ініціативи уряду Швейцарії та Міжнародного комітету Червоного Хреста було видано Документ Монтре про відповідні міжнародно-правові зобов'язання і передові практичні методи для держав щодо функціонування приватних військових і охоронних компаній під час збройного конфлікту (далі – Документ Монтре).¹⁵ ПВОК, відповідно до Документа Монтре, визначені як суб'єкти підприємницької діяльності, які надають військові послуги та/або послуги безпеки, незалежно від того, як вони описують себе. До таких послуг Документ Монтре відносить: 1) збройну охорону та захист людей і предметів, таких як транспортні колонни, будівлі та інші місця; 2) технічне обслуговування та експлуатація систем озброєння; утримання в'язнів; 3) консультування або навчання місцевих сил і персоналу безпеки. Цим актом уперше визначено коло суб'єктів відносин, пов'язаних із залученням ПВОК до збройних конфліктів – а) держави-контрагенти; б) держави територіальної юрисдикції; в) держави походження; г) власне ПВОК і коло їхніх зобов'язань.

Не оцінюючи легітимності приватних військових та охоронних компаній, Документ Монтре акцентує увагу насамперед на чинних міжнародно-правових зобов'язаннях держав і пропонує низку практичних методів як орієнтир зі здійснення державами національних заходів на виконання своїх зобов'язань, переважно щодо застосування міжнародного гуманітарного права в умовах збройного конфлікту, залишаючись майже осторонь ситуацій, які не стосуються збройного конфлікту, де застосовується право прав людини. Amnesty International¹⁶ у своїй оцінці зробила низку зауважень

¹³ International Convention Against the Recruitment, Use, Financing and Training of Mercenaries (UN, New York, 4 December 1989).

¹⁴ Багато окремих підприємств – це “трохи більше ніж тимчасові об'єднання, що працюють із невеликих орендованих кімнат, де є лише телефон і факс,” а отже, багато в чому навряд чи можна відрізнити від найманців-фрілансерів. James Larry Taulbee, “The Privatization of Security: Modern Conflict, Globalization and Weak States,” *Civil Wars* 5, no. 2 (2002): 1–24.

¹⁵ The Montreux Document on Pertinent International Legal Obligations and Good Practices for States Related to Operations of Private Military and Security Companies During Armed Conflict (International Committee of the Red Cross, epartment of Foreign Affairs of Switzerland, 2008), accessed March 28, 2021, <https://www.icrc.org/en/publication/0996-montreux-document-private-military-and-security-companies>.

¹⁶ Amnesty International Public Statement on the Montreux Document on Pertinent International Legal Obligations and Good Practices for States related to the Operations of Private Military and Security

щодо Документа Монтре, зокрема про: відсутність достатньою деталізації та точності щодо застосовного міжнародного права, що обмежує його цінність як керівництва для держав і ПВОК та як надійної правової бази для імплементації рекомендацій із належної практики, які викладені у другій частині документа (“Передові практичні методи для держав щодо функціонування приватних військових і охоронних компаній під час збройного конфлікту”); ігнорування відповідних положень міжнародного права, загально визнаних переважною більшістю держав; відсутність чіткого посилення на обов’язок держави “захищати” й обов’язок ПВОК “поважати” та на необхідність доступу до ефективних засобів правового захисту для жертв порушень прав людини ПВОК у сенсі рамки “Захист, повага, засоби захисту” (2008 р.).¹⁷ Так, наприклад, у Документі Монтре була закладена ще одна ідея, яка, як видається, значно звужує сферу зобов’язань ПВОК щодо прав людини. У пункті 22 вказується на зобов’язання ПВОК дотримуватися норм міжнародного гуманітарного права або стандартів у галузі прав людини відповідно до законодавства, що підлягає застосуванню, а також іншого відповідного національного права. Водночас опублікована у 2008 р. доповідь Джона Ратті, містила положення про відповідальність підприємств щодо дотримання прав людини в обсязі, визнаному на міжнародному рівні права людини, як мінімум тих, які закріплені в Міжнародному Біллі прав людини, а також принципів, що стосуються основоположних прав, названих у Декларації Міжнародної організації праці (МОП) основних принципів та прав у світі праці.¹⁸

Міжнародний кодекс поведінки постачальників приватної охорони

Подальша робота експертів щодо з’ясування зобов’язань і відповідальності самих ПВОК призвела до розроблення та ухвалення у 2011 р. Міжнародного кодексу поведінки постачальників приватної охорони (далі – ІСоС) та створення у 2013 р. багатостороннього наглядового органу – Міжнародної асоціації кодексів поведінки (далі – ІСоСА). У межах цієї системи дотримання стандартів прав людини забезпечується завдяки сертифікації або аудиту ПВОК, що супроводжується інституційними наглядами та заходами дотримання.¹⁹ У Преамбулі ІСоС відзначено, що під час постачання послуг

Companies during Armed Conflict, accessed March 28, 2021, <https://www.amnesty.org/download/Documents/56000/ior300102008en.pdf>.

¹⁷ Ця рамка на 2008 р. була відображена у Доповіді Спеціального доповідача Генерального Секретаря ООН з питань прав людини та транснаціональних корпорацій та інших підприємств Джона Ратті, а пізніше була втілена у Керівних принципах ООН щодо бізнесу і прав людини.

¹⁸ UN, John Ruggie, Report of the Special Representative of the Secretary-General on the Issue of Human Rights and Transnational Corporations and Other Business Enterprises, A/HRC/8/5 (07 April 2008), accessed March 28, 2021, <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G08/128/61/PDF/G0812861.pdf?OpenElement>.

¹⁹ International Code of Conduct for Private Security Service Providers’ Association: Articles of Association, accessed March 28, 2021, <https://icoca.ch/wp-content/uploads/2020/10/ICoCA-Articles-of-Association.pdf>.

з охорони та безпеки приватні охоронні компанії та інші приватні постачальники послуг з охорони та безпеки (усі разом у ІСоС названі ПОК) можуть потенційно мати як позитивні, так і негативні наслідки для своїх замовників, місцевого населення у зоні проведення операцій, загальної ситуації в аспекті безпеки, дотримання прав людини та верховенства права. Важливо, що компанії, які підписують Міжнародний кодекс поведінки приватних постачальників послуг з охорони та безпеки, схвалюють принципи Документа Монтре та Рамкову програму “Захист, повага та засоби правового захисту,” яка втілена у Керівних принципах ООН щодо бізнесу і прав людини (далі – Керівні принципи),²⁰ тобто “зобов’язуються забезпечити відповідальне постачання послуг з охорони та безпеки для підтримання верховенства права, поваги прав людини всіх осіб та захисту інтересів своїх замовників.”

Нині ІСоС та ІСоСА є єдиною та безпрецедентною мульти-стейкхолдерною ініціативою (multi-stakeholder initiative), яка об’єднує понад 140 ПВОК, 13 організацій громадянського суспільства та б урядів, зусилля якої спрямовані на “створення як набору очікувань, так і механізму забезпечення, в якому всі зацікавлені сторони – промисловість, організації громадянського суспільства, уряди та недержавні клієнти – мають роль у підвищенні стандартів ефективності та забезпеченні відповідальності перед ними.”²¹ Як слушно відзначає Нілс Розманн, Документ Монтре є вираженням першого стовпа Керівних принципів – обов’язку держави захищати права людини від зазіхань бізнесу, а ІСоС втілює (конкретно у пунктах 17–19) другий і третій стовпи – корпоративну відповідальність поважати права людини й обов’язок держави та бізнесу створити засоби захисту для жертв.²² Аніта Рамасастрі, заступниця голови Робочої групи ООН з бізнесу та прав людини, зазначає, що ІСоС вийшов за межі інструменту м’якого права і став “інноваційним гібридом м’якого і жорсткого права,” більш ефективним, аніж централізоване регулювання (top-down regulation), хоча б тому, що вимоги ІСоС вбудовані в державні закупівлі приватних служб охорони.²³

Утім, існують деякі обставини, що певною мірою обмежують потенціал цього документа. Зокрема, спектр послуг, які надають ПВОК за ІСоС, обумовлюється критеріями “носіння та використання зброї” та “складні умови,”²⁴ що забирає із його

²⁰ Guiding Principles on Business and Human Rights: Implementing the United Nations “Protect, Respect and Remedy” Framework (UN Office of the High Commissioner for Human Rights, 2011), accessed March 28, 2021, https://www.ohchr.org/documents/publications/guidingprinciplesbusinesshr_en.pdf.

²¹ Nils Rosemann, International Code of Conduct for Private Security Providers, Institute for Human Rights and Business, accessed March 28, 2021, <https://www.ihrb.org/focus-areas/commodities/commentary-international-code-of-conduct-for-private-security-providers>.

²² Там само.

²³ Recap of the Seventh Annual General Assembly. Press-release, 06 January 2021, accessed March 28, 2021, <https://icoca.ch/2021/01/06/recap-of-the-seventh-annual-general-assembly/>.

²⁴ Складні умови – будь-які регіони, в яких відбуваються чи які оговтуються від соціальних заворушень або нестабільності внаслідок стихійних лих чи збройних конфліктів, в яких суттєво підірвано верховенство права, обмежується або відсутня спроможність державної влади владнати ситуацію.

поля зору деякі “беззбройні” послуги з безпеки, які, як свідчить практика, можуть призводити до грубих порушень прав людини. Так, за результатами дослідження Комітету з питань розвідки Сенату США, після подій 11 вересня 2001 р. Центральне розвідувальне управління (ЦРУ) у межах Програми затримання та допиту було укладено контракти з приватними компаніями, які надавали йому консультації з розробки “посилених методів допиту” щодо підозрюваних у тероризмі.²⁵ Інший приклад таких практик “беззбройних” послуг із безпеки й охорони пов’язаний із подіями антинаркотичної кампанії, яку здійснював уряд США, під час якої контрактівана ПВОК розпилювала з літаків гербіцид гліфосат, чим завдала шкоди двом тисячам громадян Еквадору та їхньому майну.²⁶

II. Зобов’язання ПВОК у сфері прав людини

Сорча МакЛеод, незалежна експертка ООН з прав людини Робочої групи ООН з використання найманців як засобу порушення прав людини, підкреслює, що факт того, що ПВОК часто працюють в умовах високого ризику та в складних і неоднозначних умовах, а також, що споживачами цих послуг нерідко є недержавні суб’єкти, означає, що традиційна концепція міжнародної (державної) відповідальності у сфері прав людини (яка фокусується на неправомірних діях *expro facto*) тут є незастосовною. Це, на її думку, підтверджує актуальність “альтернативного профілактичного підходу” до відповідальності за порушення прав людини ПВОК, а саме, через режим “саморегулювання-плюс” галузі (“self-regulation-plus”), який втілює ICoC та ICoSA.²⁷ Ідея корпоративної відповідальності (зобов’язань бізнесу) у сфері прав людини, як відзначає Джон Раггі – батько-засновник Керівних принципів ООН щодо бізнесу і прав людини, закладена не у національному законодавстві і не у міжнародно-правовій нормі, а у “транснаціональній соціальній нормі,” відповідність якій є запорукою отримання бізнесом так званої “соціальної ліцензії.” Тобто бізнеси, які демонструють повагу до права людини та втілюють цей принцип на практиці, відповідають розумним суспільним очікуванням і поводять себе добросовісно. Така норма є імперативною щодо чинних законодавчих вимог і застосовується незалежно від того, чи виконує держава свої зобов’язання.²⁸

²⁵ Senate Select Committee on Intelligence Committee Study of the Central Intelligence Agency’s Detention and Interrogation Program, accessed March 28, 2021, https://fas.org/irp/congress/2014_rpt/ssci-rdi.pdf.

²⁶ *Venancio Aguasanta Arias and others v. Dyncorp and others*, [2007], United States District Court for the District of Columbia, No. 01–1908, accessed March 28, 2021, https://www.govinfo.gov/content/pkg/USCOURTS-dcd-1_01-cv-01908/pdf/USCOURTS-dcd-1_01-cv-01908-7.pdf.

²⁷ Sorcha MacLeod, “Private Security Companies and Shared Responsibility: The Turn to Multistakeholder Standard-Setting and Monitoring through Self-Regulation-Plus,” *Neth Int Law Rev* 62 (2015): 119–40.

²⁸ John Gerard Ruggie and John F. Sherman III, “The Concept of ‘Due Diligence’ in the UN Guiding Principles on Business and Human Rights: A Reply to Jonathan Bonnitcha and Robert McCorquodale,” *European Journal of International Law* 28, no. 3 (August 2017): 921–28.

Як відомо, Керівні принципи передбачають три засоби, завдяки яким підприємства забезпечують виконання зобов'язань у сфері прав: 1) демонстрація прихильності до поваги прав людини шляхом утвердження відповідної політики; 2) запровадження процедури належної обачності щодо прав людини; 3) запровадження процедур відшкодування шкоди, що завдана негативними впливами на права людини, які підприємства вчиняють або сприяють такому (Керівний принцип 15).

Конфліктні регіони та пост конфліктні суспільства, зони стихійних лих тощо характеризуються нестабільністю правопорядку, занепадом верховенства права та слабкістю державних інституцій (див. Керівний принцип 7). У коментарі до Керівного принципу 23 зазначається, що у випадку, якщо контекст держави унеможливає реалізацію повною мірою відповідальності у сфері прав людини, то підприємства повинні дотримуватися принципів визнаних на міжнародному рівні прав людини максимально можливою мірою за таких обставин і бути готовими продемонструвати свої зусилля у цьому напрямі.

ІСоС є керівництвом у сфері корпоративної відповідальності для ПВОК щодо втілення принципу поваги до прав людини. З цієї точки зору цікаво простежити співвідношення ІСоС із принципами корпоративної відповідальності, що передбачена Керівними принципами, та проаналізувати приклади належних практик діяльності сучасних ПВОК.

Прихильність і впровадження політики: розробка та формулювання зобов'язань щодо політики в галузі прав людини та впровадження її через керівництво, підзвітність та навчання у всій компанії. Ці зобов'язання також містяться у пунктах 16–19 ІСоС. Найчастіше компанії демонструють це у окремих політиках або у заявах керівництва під час процедури сертифікації у ІСоСА. Так, на офіційному сайті ПВОК Constellis, яка власне першою отримала сертифікацію ІСоС, розміщено розділ “Відданість захисту прав людини,” де вказано, що дотримання принципів гуманітарного права та прав людини є основою цінностей та переконань компанії, що втілено у Політиці з прав людини, а також у Політиці з протидії торгівлі людьми та в Акті з протидії сучасним формам рабства. Ці вимоги адресуються усьому персоналу компанії та будь-кому, хто діє від імені Компанії.²⁹

Прикладом неналежної практики є опублікований у 2020 р. Кодекс етики Dynsorp – однієї із найбільших ПВОК у світі з реєстрацією у США, у якому узагалі немає згадок ні про “права людини,” ані про інструменти міжнародного та національного характеру, до гармонізації із якими компанія прагне.³⁰ Справедливо відзначити, що у Кодексі присутня заява про “нульову толерантність” до дискримінації, харасменту та насилля, але проблема полягає у тому, що незрозумілим видається обсяг цих понять та

²⁹ Ethics, Policies and Certifications. Costellis, accessed March 28, 2021, <https://www.constellis.com/who-we-are/ethics-policies-certifications/>.

³⁰ Code of Ethics and Business Conduct, *Costellis*, accessed 28 March 2021, https://www.dyn-intl.com/media/Code_of_Ethics_2020.pdf.

відповідні вимоги, що випливають із недискримінації. Брак такої визначеності також підкріплюється тим, що Кодексом етики Dunsor відповідальність своїх службовців обмежено національним та місцевим законодавством країни, де компанія здійснює операції, якщо “це не суперечить законодавству США.”

Процедура належної обачності запроваджується на підприємстві задля запобігання наслідків негативного впливу на права людини та їх пом'якшення. Ця процедура передбачає: а) оцінку реальних та потенційних впливів на права людини; б) урахування результатів оцінювання та вжиття заходів на підставі отриманих висновків; в) відстеження змін та розповсюдження інформації про наслідки впливу (Керівний принцип 17). На самому початку діяльності будь-яке підприємство повинно відповідально поставитись до визначення сфер діяльності, де ризики несприятливих наслідків для прав людини є найбільш значними; динамічна оцінка цих ризиків повинна також проводитись при встановленні ділових відносин, при прийнятті серйозних рішень або при зміні напрямку діяльності, в умовах зростання соціальної напруженості, та періодично протягом свого існування. Це допомагає приймати обґрунтовані рішення про подальші кроки в реалізації належної обачності щодо прав людини (Керівний принцип 18), коли вимагає від компаній-підписантів розробити об'єктивні та вимірні стандарти постачання послуг з охорони та безпеки та встановити зовнішні незалежні механізми ефективного управління та нагляду, зокрема, звітність і впровадження механізму розгляду заявлених порушень принципів Кодексу чи стандартів, викладених у Кодексі (п. 7 ІСоС).

Варто відзначити, що у тексті ІСоС не так виразно відображено концепцію належної обачності щодо прав людини, як у Керівних принципах. Однак можна зробити висновок про те, що у розумінні ІСоС така процедура втілена у розділі “F,” де перелічені основні принципи поведінки ПВОК при провадженні конкретних видів діяльності, які можуть створювати ризики негативного впливу на прав людини, ураховуючи сферу приватних послуг охоронного та безпекового напрямку. До таких відносяться: застосування сили та правила (пункти 28–30), затримання осіб та утримання осіб (пункти 33–34), тортури, катування та нелюдське поводження (пункти 35–37), сексуальна експлуатація, наруга, гендерне насильство (п. 38), торгівля людьми (п. 39), заборона рабства (п. 40), заборона дитячої праці (п. 41), дискримінація (п. 42), правила ідентифікації та реєстрація небезпечних матеріалів та засобів (п. 43). У всіх перелічених випадках ІСоС закликає компанії утримуватись від таких порушень прав людини, не отримувати вигоди від порушень прав людини іншими суб'єктами та повідомляти про такі факти замовнику та в один або кілька компетентних органів країни, в якій це діяння відбулося, країни громадянства жертви або країни громадянства винуватця (п. 37).

У 2020 р. ІСоСА було опубліковано Керівні принципи для постачальників приватних охоронних послуг щодо попередження та боротьби із сексуальною експлуатацією та

насильством (далі – СЕН),³¹ де представлені більш детальні практичні рекомендації у цій сфері. Окрім рекомендацій щодо розробки відповідних політик, ухвалення окремих кодексів або імплементації в існуючі, йдеться про необхідність включати питання запобігання сексуальній експлуатації та насильства у процеси найму, процедури оцінки діяльності компанії, про необхідність проведення початкової та періодичної підготовки персоналу у сфері СЕН, про необхідність проведення оцінки ризиків СЕН перед кожною операцією та укладанням контракту та вибору контрагентів, залучення підтримки з боку місцевих організацій громадянського суспільства для виявлення ризиків СЕН та оцінки ступеня доцільності й ефективності заходів щодо зменшення ризику, здійснення швидкого, ретельного, неупередженого, задокументованого та безпечного розслідування випадків СЕН, попередження повторного виникнення, надання негайної допомоги постраждалим від СЕН та в окремих випадках – тривалої підтримки, упевнитися, що допомога є доцільною та ефективною.

Українською важливою складовою належної обачності у ПВОК є ретельний і добросовісний добір персоналу. У ІСоС указується, що компанії-підписанти проявляють належну обачність під час відбору особового складу, що полягає у перевірці необхідної кваліфікації, первинної та регулярних перевірок фізичного та психологічного стану, наявності судимості, розірвання попередніх контрактів через задокументовані порушення одного або кількох принципів, що містяться у цьому Кодексі, та інших обставин, які ставлять під сумнів здатність персоналу носити зброю. Так, ігнорування такими принципами призвело до убивства людей Денні Фітсмонсом, якого у серпні 2009 р. найняли в ArmorGroup. Нехтуючи медичним обстеженням, його було відправлено до Іраку, хоча він страждав посттравматичним стресовим розладом після попереднього досвіду участі у військових діях. Він був першим військовим із Заходу, якого іракський суд засудив до 20 років в'язниці після початку військових операцій в Іраку 2003 р.³²

ІСоС також акцентує увагу на необхідності забезпечення охорони й безпеки праці, а також проведення: а) оцінки ризиків завдання шкоди здоров'ю особовому складу; б) необхідної підготовки до операцій у надскладних умовах; в) забезпечення належним індивідуальним захисним спорядженням, зброєю та боеприпасами, медичне обслуговування; г) прийняття політики, що передбачає охорону й безпеку служби всередині компанії, наприклад політики, що стосується психологічного здоров'я, запобігання насильству на робочому місці, порушення поведінки, зловживання алкоголем і наркотиками, сексуальних домагань та іншої неналежної поведінки (п. 64).

В усіх випадках завдання негативного впливу компанією або сприяння такому впливу, жертвам такого впливу має бути забезпечене *відшкодування шкоди* (Керівний

³¹ Guidelines for Private Security Providers on Preventing and Addressing Sexual Exploitation and Abuse, accessed March 28, 2021, https://icoca.ch/wp-content/uploads/2020/07/ICoCA_PSEA_Guidelines_A4_web_1.pdf.

³² Danny Fitzsimons, *International Criminal Database*, accessed March 28, 2021, <http://www.internationalcrimesdatabase.org/Case/984/Fitzsimons/>.

принцип 22). Керівні принципи визначають три різні способи залучення компанії до несприятливого впливу на права людини: 1) безпосереднє завдання несприятливого впливу; 2) сприяння несприятливому впливу, або 3) коли несприятливий вплив безпосередньо пов'язаний із діяльністю, продукцією чи послугами компанії, або зумовлений діловими відносинами. Кожен із цих видів впливів має різні наслідки й обумовлює відповідь на питання про те, що є належним відшкодуванням.³³

У пункті 63 ІСоС містяться рекомендації для компаній у випадку виникнення конкретних інцидентів порушення принципів та стандартів, а саме – підготовка звітів, що вимагаються замовником, і проведення внутрішнього розслідування для з'ясування обставин і причини інциденту та вжитих компанією-підписантом заходів для реагування на події інциденту. Звіт у письмовій формі надається замовнику та, у межах передбачених законодавством, компетентним органам. Цей підхід видається значно вужчим, ніж той, що передбачений Керівними принципами, де йдеться про публічну комунікацію (із зацікавленими сторонами, зокрема, і жертвами правопорушень) щодо усунення негативного впливу як способу демонстрації поваги прав людини, особливо, коли йдеться про серйозні впливи (коментар до Керівного принципу 21). Брак транспарентності присутній і у межах системи розгляду скарг у самій асоціації ІСоСА, адже у розділі “Скарги” представлені лише статистичні дані щодо кількості розглянутих скарг, що не є інформативним.³⁴

Механізм розгляду скарг (англ. – grievance mechanism) за ІСоС передбачає, що компанії-підписанти зобов'язуються створити прозорий, доступний та ефективний засіб правового захисту, у вигляді скарги на неприйнятну чи незаконну поведінку працівника компанії, яка подається як особовим складом, так і третіми особами відповідальному співробітнику компанії та, у відповідних випадках, компетентним органам, що передбачає вироблення рекомендацій щодо запобігання повторюванню цього. Передбачені у п. 67 зобов'язання щодо механізму подачі скарг, порівняно з критеріями ефективності позасудових механізмів розгляду скарг Керівних принципів, є явно такими, що потенційно знижують ефективність цього засобу захисту. Йдеться про вимоги ІСоС публікувати лише інформацію про порядок подачі скарг на загальнодоступному вебсайті; вести лише журнал реєстрації заяв, висновків або дисциплінарних заходів і надавати його за запитом, надаються компетентним органам гарантування лише особовому складу, який добросовісно доповідає про правопорушення, безпеку та свободу від подальших переслідувань.

Керівні принципи натомість рекомендують, що ефективний механізм розгляду скарг повинен бути: законним, доступним, передбачуваним, справедливим, прозорим, відповідав правам людини, був джерелом постійного навчання та вдосконалення і базувався на взаємодії та діалозі. Ці критерії, які є взаємозалежними, спрямовані на те, щоб забезпечити зацікавленим сторонам впевненість у тому, що несудові механізми

³³ Guiding Principles on Business and Human Rights.

³⁴ Complaints. ICoCA, accessed March 28, 2021, <https://icoca.ch/registering-a-complaint/>.

ефективно надають засоби правового захисту відповідно до міжнародно визнаних прав людини. Механізм, який відповідає лише деяким із цих критеріїв, може бути не в змозі надати відповідні засоби правового захисту. Деякі вибрані приклади ПВОК демонструють, що компанії на своїх офіційних сайтах публікують різного роду документи і політики, де указують номери гарячих ліній та/або електронні адреси, за якими можуть подаватись скарги на порушення прав людини як з боку працівників, так і з боку третіх осіб. Такі документи можуть мати назви “Whistleblower Policy”³⁵ або “Ethics Hotline and Complaint & Grievance Procedures;”³⁶ зазвичай у цих політиках бракує визначеності щодо процедур розгляду скарг компаніями та норм про звітування і комунікацію з приводу конкретної скарги.

Реальні ситуації порушення ПВОК прав людини, як виявляється, є у рази складнішими. Так, у доповіді Робочої групи ООН з використання найманців як засобу порушення прав людини та протидії реалізації прав народів на самовизначення, ідеться про те, що ПВОК, яких видобувні компанії використовують на місцях проведення видобутку, порушують права місцевих жителів, вчиняють злочини. При цьому ПВОК часто не мають розпізнавальних знаків або уніформи – це ускладнює процеси документування порушень і подання скарг. У таких випадках скарги спрямовують у самі видобувні компанії, які часто, за повідомленням Робочої групи, розцінюються як “необґрунтовані” або “непереконливі,” або жертв просять підписати відмову, що автоматично позбавляє їх прав користуватися засобами державного, зокрема, судового захисту.³⁷

Висновки

Попри експертні й наукові дискусії навколо легітимності та справедливості участі приватних військових й охоронних компаній у виконанні функцій, які традиційно належали державам, факт розвитку індустрії приватних послуг охоронного та безпекового характеру є беззаперечною частиною реальності. Ці послуги стали справжніми бізнес-ідеями, які пропонують неабиякі привабливі економічні вигоди для їх власників та виконавців.

Небезпека та ризики є апіорними складовими приватних військових чи охоронних послуг. Сучасне міжнародно-правове регулювання відповідальності ПВОК у сфері прав людини представлено інструментами м'якого права. Першою

³⁵ Whistleblowing Policy. G4S Group, accessed March 28, 2021, <https://www.g4s.com/-/media/g4s/corporate/files/csr/g4s-whistleblowing-policy-2017.ashx?la=en&hash=065E466B56D6FF97E66E74D29D37A4EB>.

³⁶ Ethics, Policies and Certifications. Costellis, accessed March 28, 2021, <https://www.constellis.com/who-we-are/ethics-policies-certifications/>.

³⁷ UN, *Relationship between Private Military and Security Companies and the Extractive Industry from a Human Rights Perspective* – Report of the Working Group on the Use of Mercenaries as a Means of Violating Human Rights and Impeding the Exercise of the Right of Peoples to Self-Determination, A/HRC/42/42 (29 July 2019), <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G19/228/61/PDF/G1922861.pdf?OpenElement>.

спробою охопити цю сферу став Документ Монтре, який концентрувався навколо відповідальності та зобов'язань держави поважати міжнародне гуманітарне право у договірних відносинах із ПВОК. ICoS створив підстави для отримання ПВОК “соціальної ліцензії” у розумінні Керівних принципів ООН щодо бізнесу і прав людини, запровадивши механізми сертифікації та аудиту для компаній-підписантів, а також відтворивши у своїх положеннях принцип належної обачності у сфері прав людини як стандарту діяльності для компаній. Проте у цьому стандарті багато чого бракує – зокрема, втілення принципу транспарентності, акценту на процедури відстеження та постійного аналізу впливу діяльності компанії на права людини, більшої визначеності механізму розгляду скарг і комунікації із жертвами порушень прав людини як складової цього механізму. Посилення цих позицій є украй важливим з точки зору життєздатності та ефективності ICoS як одного зі стандартів захисту прав людини від порушень із боку ПВОК. Через це, хоча і не тільки, дослідження динаміки впливу концепції корпоративної відповідальності на діяльність приватних військових та охоронних компаній видається достатньо цікавим із погляду наукової перспективи.

© К. Буряковська, 2021

Bibliography

- Ablazov, Ivan. “Private Military Companies in the Field of National Security.” [In Ukrainian.] In *History, Modernity and Prospects of Development of the State Border Guard Service of Ukraine and Protection of the State Border*, 72–74. 2015.
- Amnesty International Public Statement on the Montreux Document on Pertinent International Legal Obligations and Good Practices for States related to the Operations of Private Military and Security Companies during Armed Conflict. Accessed March 28, 2021. <https://www.amnesty.org/download/Documents/56000/ior300102008en.pdf>.
- Berndtsson, Joakim. “The Privatisation of Security and State Control of Force: Changes, Challenges and the Case of Iraq.” PhD diss., University of Gothenburg, 2009.
- Code of Ethics and Business Conduct. Accessed March 28, 2021. https://www.dyn-intl.com/media/Code_of_Ethics_2020.pdf.
- Communication from the Commission Guidelines concerning the exercise of the free movement of workers during COVID-19 outbreak 2020/C 102 I/03*. Accessed March 28, 2021. [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/GA/TXT/?uri=CELEX:52020XC0330\(03\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/GA/TXT/?uri=CELEX:52020XC0330(03)).
- Complaints. ICoCA. Accessed March 28, 2021. <https://icoca.ch/registering-a-complaint/>.
- Corporate Warriors: The Rise of the Privatized Military Industry*, edited by P. W. Singer. Ithaca, NY: Cornell University Press, 2003.
- Crowe, Jonathan, and John Anna. “The Status of Private Military Security Companies in United Nations Peacekeeping Operations under the International Law of Armed Conflict.” *Melbourne Journal of International Law* 18, no. 1 (2017): 16–44.
- Ethics, Policies and Certifications. Costellis. Accessed March 28, 2021. <https://www.constellis.com/who-we-are/ethics-policies-certifications/>.

- Fitzsimons, Danny. *International Criminal Database*. Accessed March 28, 2021, <http://www.internationalcrimesdatabase.org/Case/984/Fitzsimons/>.
- Gromovenko, Konstantin. "Genesis of the Doctrine of International Law on the International Legal Regulation of Non-State Actors in the Security and Military Spheres" [In Ukrainian.] *Bulletin of the Southern Regional Center of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine* 5 (2015): 247–53.
- Guidelines for Private Security Providers on Preventing and Addressing Sexual Exploitation and Abuse. Accessed March 28, 2021. https://icoca.ch/wp-content/uploads/2020/07/ICoCA_PSEA_Guidelines_A4_web_1.pdf.
- Guiding Principles on Business and Human Rights: Implementing the United Nations "Protect, Respect and Remedy" Framework (UN Office of the High Commissioner for Human Rights, 2011). Accessed March 28, 2021. https://www.ohchr.org/documents/publications/guidingprinciplesbusinesshr_en.pdf.
- International Code of Conduct for Private Security Service Providers' Association: Articles of Association. Accessed March 28, 2021. <https://icoca.ch/wp-content/uploads/2020/10/ICoCA-Articles-of-Association.pdf>.
- MacLeod, Sorcha. "Private Security Companies and Shared Responsibility: The Turn to Multistakeholder Standard-Setting and Monitoring through Self-Regulation-Plus." *Neth Int Law Rev* 62 (2015): 119–40.
- MacLeod, Sorcha. "Private Security, Human Rights, and Covid-19." *EJIL: Talk!*. 2 July 2020. <https://www.ejiltalk.org/private-security-human-rights-and-covid-19/>.
- Mandel, Robert. *Armies Without States: The Privatization Of Security*. Boulder & London: Lynne Rienner Publishers, 2002.
- Matyukhina, Natalia. "Privatization of the Security Function of the State: Essence and Separate Problems." [In Ukrainian.] In *Current State and Prospects of Development of the Security Sector of Ukraine: Public-private Aspects*. 2015.
- PACE Resolution 2217, *Legal Challenges Related to Hybrid War and Human Rights Obligations* (2018). Accessed March 28, 2021. <https://pace.coe.int/en/files/24762/html>.
- Pattison, James. "Just War Theory and the Privatization of Military Force." *Ethics & International Affairs* 22, no. 2 (2008): 143–62.
- "Private Military Companies and Their Role in Modern Regional Conflicts," presentation delivered by the Representative of the Ministry of Defence of Ukraine, Major General Vadym Skibitskyi to the 949th Meeting of the OSCE Forum for Security Co-operation, 17 June 2020. <https://vienna.mfa.gov.ua/en/news/vistup-na-temu-privatni-vijskovi-kompaniyi-ta-yih-rol-u-suchasnih-regionalnih-konfliktah>.
- Recap of the Seventh Annual General Assembly. Press-release, 06 January 2021. Accessed March 28, 2021. <https://icoca.ch/2021/01/06/recap-of-the-seventh-annual-general-assembly/>.
- Rosemann, Nils. International Code of Conduct for Private Security Providers, *Institute for Human Rights and Business*. Accessed March 28, 2021. <https://www.ihrb.org/focus-areas/commodities/commentary-international-code-of-conduct-for-private-security-providers>.
- Ruggie, John Gerard, and John F. Sherman III. "The Concept of 'Due Diligence' in the UN Guiding Principles on Business and Human Rights: A Reply to Jonathan Bonnitcha and Robert McCorquodale." *European Journal of International Law* 28, no. 3 (August 2017): 921–28.

- Sachavo, Andriy. "Administrative and Legal Bases of Activity of Private Security Structures and Their Interaction with the Police of Ukraine." [In Ukrainian.] Candidate of legal sciences diss., National Academy of Internal Affairs of Ukraine, 2004.
- Senate Select Committee on Intelligence Committee Study of the Central Intelligence Agency's Detention and Interrogation Program. Accessed March 28, 2021. https://fas.org/irp/congress/2014_rpt/ssci-rdi.pdf.
- Taulbee, James Larry. "The Privatization of Security: Modern Conflict, Globalization and Weak States." *Civil Wars* 5, no. 2 (2002): 1–24.
- The Montreux Document on Pertinent International Legal Obligations and Good Practices for States Related to Operations of Private Military and Security Companies During Armed Conflict (International Committee of the Red Cross, Department of Foreign Affairs of Switzerland, 2008). Accessed March 28, 2021. <https://www.icrc.org/en/publication/0996-montreux-document-private-military-and-security-companies>.
- UN, John Ruggie, *Report of the Special Representative of the Secretary-General on the Issue of Human Rights and Transnational Corporations and Other Business Enterprises*, A/HRC/8/5 (07 April 2008), accessed March 28, 2021. <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G08/128/61/PDF/G0812861.pdf?OpenElement>.
- UN, *Relationship between Private Military and Security Companies and the Extractive Industry from a Human Rights Perspective* – Report of the Working Group on the Use of Mercenaries as a Means of Violating Human Rights and Impeding the Exercise of the Right of Peoples to Self-Determination, A/HRC/42/42 (29 July 2019). <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G19/228/61/PDF/G1922861.pdf?OpenElement>.
- UN Working Group on the Use of Mercenaries, José L. Gómez del Prado, *Impact in Human Rights of Private Military and Security Companies' Activities*, accessed March 28, 2021. <http://www.privatesecurityregulation.net/files/Impact%20in%20Human%20Rights%20of%20Private%20Military%20and%20Security%20Companies%27%20Activities.pdf>.
- "US Pardons Blackwater Guards: An 'Affront to Justice' – UN Experts." *UN News*, December 30, 2020. <https://news.un.org/en/story/2020/12/1081152>.
- Whistleblowing Policy. *G4S Group*. Accessed March 28, 2021. <https://www.g4s.com/-/media/g4s/corporate/files/csr/g4s-whistleblowing-policy-2017.ashx?la=en&hash=065E466B56D6FF97E66E74D29D37A4EB>.
- Wulf, Herbert. "The Privatization of Violence: A Challenge to State-Building and the Monopoly on Force." *The Brown Journal of World Affairs* 18, no. 1 (2011): 137–49.

Катерина Буряковська. Зобов'язання приватних охоронних і військових компаній у сфері прав людини: огляд сучасної правової рамки та практик

Анотація. Стрімке зростання попиту на приватні послуги військового й охоронного характеру серед держав, міжнародних організацій та недержавних суб'єктів перетворило цю діяльність на потужну індустрію із мільйонами людей, які на підставі контракту та в обмін на грошову винагороду виконують дії, які, однак, часто створюють ризики для прав інших людей, місцевих громад і держав по всьому світові. Авторка пояснює актуальність теми статті резонансними справами про ймовірну участь приватних військових компаній у подіях окупації

Криму та збройного конфлікту на Донбасі, ініціацією в Україні нового законодавства про військово-консалтингову діяльність й одночасно скромною увагою української юридичної науки до проблем зобов'язань щодо прав людини приватних компаній, які надають послуги безпекового напрямку. Досліджує еволюцію деяких підходів міжнародно-правового регулювання приватної військової та охоронної діяльності, а також їхню відповідність сучасним підходам щодо прав людини. У статті аналізуються особливості корпоративної відповідальності у сфері прав людини приватних військових та охоронних компаній, зміст якої втілено у Міжнародному кодексі поведінки постачальників приватної охорони (ІСоС). Зіставлено підходи Міжнародного кодексу поведінки постачальників приватної охорони та Керівних принципів ООН щодо бізнесу і прав людини.

Ключові слова: приватні військові й охоронні компанії; права людини; корпоративна відповідальність; належна обачність.

Екатерина Буряковская. Обязательства частных охранных и военных компаний в сфере прав человека: обзор современной правовой рамки и практик

Аннотация. Стремительный рост спроса на частные услуги военного и охранного характера среди государств, международных организаций и негосударственных субъектов превратило эту деятельность в мощную индустрию с миллионами людей, которые на основании контракта и в обмен на денежное вознаграждение выполняют действия, которые, однако, часто создают риски для прав других людей, местных общин и государств по всему миру. Автор объясняет актуальность темы статьи резонансными делами о вероятном участии частных военных компаний в событиях оккупации Крыма и вооруженного конфликта на Донбассе, инициацией в Украине нового законодательства о военно-консалтинговой деятельности и одновременно скромным вниманием, которое уделяется украинской юридической наукой проблемам обязательств по правам человека частных компаний, предоставляющих услуги безопасности. Исследует эволюцию некоторых подходов международно-правового регулирования частной военной и охранный деятельности и их соответствие современным подходам по правам человека. В статье анализируются особенности корпоративной ответственности в области прав человека частных военных и охранных компаний, содержание которой воплощено в Международном кодексе поведения поставщиков частной охраны (ІСоС). В ходе анализа проведено сопоставление подходов Международного кодекса поведения поставщиков частной охраны и Руководящих принципов ООН в отношении бизнеса и прав человека.

Ключевые слова: частные военные и охранные компании; права человека; корпоративная ответственность; должная осмотрительность.

Kateryna Buriakovska. Human Rights Obligations of Private Security and Military Companies: A Review of the Current Legal Framework and Practices

Abstract. The rapid growth in demand for private military and security services among states, international organizations and non-state actors has turned this activity into a powerful industry with millions of people who perform – on a contractual basis and in exchange for monetary rewards – actions, which, however, often pose risks to the rights of others, local communities and nations around the world. The author explains the urgency of the article by high-profile cases of possible participation of private military companies in the events of the occupation of Crimea and the armed conflict in Donbas, initiation of new legislation on military consulting in Ukraine and, at the same time, by the modest attention of Ukrainian jurisprudence to human rights obligations of companies providing security services as non-governmental entities.

The author examines the evolution of some approaches to the international legal regulation of private military and security activities and their compliance with modern approaches to human rights. The author analyzes the features of corporate responsibility in the field of human rights of private military and security companies, the content of which is embodied in the International Code of Conduct for Private Security Providers (ICoC). The analysis compares the approaches of the International Code of Conduct for Private Security Providers and the UN Guiding Principles on Business and Human Rights.

Keywords: private military and security companies; human rights; corporate responsibility; due diligence.

Одержано/Received 15.05.2021